

ЕКОНОМІКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

УДК 336.71

О.П. Буряккандидат економічних наук, доцент
Львівська комерційна академія

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ПРОВІДНИХ КРАЇН ЄС: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Проведено аналіз показників розвитку ЄС у кризовий і посткризовий період. Розглянуто заходи антикризової політики провідних країн – членів Союзу, зокрема Німеччини та Франції. Сформульовано висновки щодо можливостей застосування позитивного досвіду антикризового управління в Україні.

Ключові слова: фінансова криза, антикризова політика, заходи антикризового управління.

I. Вступ

Безпрецедентна криза на фінансових ринках США, яка переросла у світову фінансову кризу, дуже болісно позначилася на економічній ситуації усіх країн. Одним із найбільш кризових світових регіонів став ЄС. Питання фінансової стабілізації постало ключовим для країн – членів Союзу. Спільними зусиллями їм вдалося стабілізувати банківську систему і відновити економічне зростання ЄС. За даними Евростату, у третьому кварталі 2011 р. ВВП Союзу зріс на 0,3%, порівняно до попереднього кварталу та на 1,4% – порівняно до третього кварталу 2010 р., позитивні процеси відбулися у динаміці споживчих витрат – їх обсяг збільшився на 0,2%.

Кризові явища у світовій економіці дуже болісно позначилися на економіці України, яка відчула чи не найбільший за весь період незалежності спад ділової активності, дестабілізацію фінансового сектора, зростання безробіття, зниження реальних доходів і соціальної захищеності населення, критичне зростання зовнішнього боргу та бюджетного дефіциту. Основною проблемою для України у боротьбі з наслідками кризи стало невчасне застосування тих чи інших заходів антикризового характеру. У зв'язку з цим особливого значення набуває досвід антикризового управління ЄС і його адаптація до реалій вітчизняної економіки.

Проблема кризи стала предметом дослідження багатьох вітчизняних учених. Над її вирішенням працювали І. Бураковський, Я. Жаліло, А. Філіпченко, В. Чужиков та ін. Проте, незважаючи на актуальність проблематики, ґрунтовні дослідження досвіду антикризового управління ЄС і, тим більше, обґрунтування можливостей його застосування у вітчизняній практиці практично відсутні у вітчизняному науковому доробку.

II. Постановка завдання

Мета статті полягає у вивченні та систематизації заходів антикризового управління країн ЄС та обґрунтування пропозицій щодо можливостей їх застосування в Україні.

III. Результати дослідження

Основними осередками економічного зростання ЄС є кілька найпотужніших країн, які практично “витягують” макроекономічні показники Союзу на належний рівень. Такими лідерами є Німеччина, Франція та Нідерланди. При цьому явним фаворитом залишається Німеччина (табл. 1) з її найбільшим у ЄС ВВП і темпами його зростання (4,0% – у 2010 р. та 2,6% – у III кварталі 2011 р. порівняно з 0,3% у ЄС в цілому [1, с. 10]), за нею йдуть Франція і Нідерланди (з показниками зростання ВВП у 2010 р. на 1,5 і 2,5% відповідно). Для протистояння кризі ЄС вжив низку заходів, які можна розділити на такі п'ять категорій [3]:

- реформування фінансової системи;
- підтримка пріоритетних сфер діяльності;
- збереження зайнятості;
- стимулювання попиту;
- сприяння відновленню реального сектора економіки.

У табл. 2 показано моніторинг пріоритетів антикризової політики країн – членів ЄС. Як бачимо, практично всі заходи здійснили лише Франція та Німеччина. Пріоритетним заходом державної економічної політики Німеччини в кризовий період стала стабілізація фінансового ринку. З цією метою держава вирішила надати 400 млрд євро для гарантій за міжбанківськими кредитами. Для рекапіталізаційних заходів до фонду стабілізації фінансового ринку було заплановано спрямувати 80 млрд євро. У жовтні 2010 р. німецький уряд запровадив заходи зі стабілізації банківської системи, з-поміж яких варто виділити такі: викуп акцій фінансових установ державою, зміна вимог до бухгалтерського обліку задля посилення контролю за грошовими коштами банків [5, с. 50–51].

Таблиця 1

Динаміка ВВП та цін у найбільших регіонах ЄС у 2010 р. [2, с. 80]

Країна	Темп зростання ВВП, % до попереднього року	Інфляція споживчих цін, %
Німеччина	4,0	1,9
Франція	1,5	2,0
Нідерланди	2,5	1,8
Італія	1,1	2,1
Іспанія	0,6	2,9
Великобританія	1,2	3,7

Таблиця 2

Пріоритетні заходи антикризового управління країн – членів ЄС*

Країна	Пріоритети антикризової політики
Німеччина	- стимулювання попиту; - стабілізація банківської системи; - підтримка реального сектора; - забезпечення зайнятості; - підтримка пріоритетних сфер діяльності
Франція	- підтримка пріоритетних галузей; - збереження робочих місць; - стимулювання попиту; - жорстке регулювання банків
Нідерланди	- державна допомога фінансовим установам
Італія	- підтримка соціальної сфери;
Іспанія	- залучення інвестицій; - підтримка будівельної галузі
Великобританія	- стимулювання попиту; - державна допомога фінансовим установам і контроль за грошовими коштами банків; - сприяння відновленню реального сектора економіки; - підтримка соціальної сфери

* Складено на основі [4; 5, с. 50–55].

Влада вдалася до програми кредитів і гарантій, що зорієнтовані на середній клас, вартість становила 15 млрд євро. Це програма не порятунку нежиттєздатних підприємств, а стабільно працюючих. Аби отримати державну підтримку, підприємства мали довести, що всі інші джерела фінансування вони вже вичерпали, а також розробити концепцію розвитку з обґрунтуванням свого значення для економіки країни. На заходи з підтримки та зростання економіки в 2010 р. уряд виділив 95 млрд євро (4% ВВП) [6].

Наступним кроком стало підвищення внутрішнього попиту. Для цього влада вирішила зменшити податки та відшкодування до державної скарбниці. Зокрема, було передбачено підвищення розміру неоподаткованого мінімуму доходу та зниження ввізного мита, одноразові виплати сім'ям у зв'язку з кризою, податкову знижку родинам з дітьми, зниження відрахувань на медичне й пенсійне страхування, збільшення соціальних виплат багатодітним сім'ям. У 2009 та 2010 рр. на реалізацію зазначених заходів було спрямовано 40 млрд євро [6].

Одним із найефективніших пунктів німецької антикризової програми стала підтримка автомобілебудування як найбільш постраждалої галузі. Аби стимулювати попит на авто, було запроваджено премію у 2500 євро за утилізацію старого та купівлю нового автомобіля та введено нові правила оподаткування автотранспорту залежно від викиду токсичних речовин в атмосферу. У результаті вжитих заходів продаж найбільшого

в Європі виробника автомобілів – компанії Volkswagen зростав три місяці поспіль. У липні 2009 р. він збільшився на 6,7% порівняно з попереднім місяцем. Програма допомогла не лише автогігантам, за її допомогою вдалося підтримати споживчий попит і наповнити таким чином бюджет.

Іншим фактором відновлення німецької економіки став план підтримки робітників, прийнятий задля уникнення масових звільнень. Уряд запропонував підприємствам увести скорочений робочий графік і платити за виконаний обсяг робіт чи відпрацьований час. Решту доплачувала держава. Покривала держава й 50% внесків на соціальне страхування. Якщо ж робітників, котрі працювали за скороченим графіком, залучали до підвищення кваліфікації, то цей період оплачувався на 100%. Така програма обійшлася Німеччині в 6 млрд євро, однак дала змогу уберегти 400 тис. робітників від звільнення [7].

Однією із найпотужніших економік ЄС на сьогодні є економіка Франції. Позитивна динаміка економічного розвитку країни зумовлена такими причинами:

- по-перше, Франція дуже мало зорієнтована на експорт, тому його скорочення не могло справити суттєвого впливу на її економіку та грошову систему;
- по-друге, економіка цієї держави є соціально орієнтованою зі значним державним сектором, у якому зайнято 20% населення;
- по-третє, у країні надаються допомоги по безробіттю, які становлять 75% від

середньої заробітної плати. Мінімальна заробітна плата у Франції становить 1321 євро;

- по-четверте, рівень кредитної заборгованості населення Франції у два рази менший, аніж у США чи Великобританії. Це зумовлено тим, що умови надання кредитів були завжди жорсткими. Крім того, французьке населення більш схильне до заощадження, ніж до запозичення. Як результат, уряду Франції не довелося націоналізувати ще жодного банку;
- по-п'яте, уряд Франції дуже швидко розробив і почав реалізовувати план антикризових дій, у якому наголошувалось на стимулюванні попиту, а не інвестицій, як в інших країнах. Одним із найефективніших пунктів французької антикризової програми стала підтримка автомобілебудування. За її допомогою вдалося підтримати споживчий попит – у II кварталі кризового 2009 р. індивідуальне споживання в країні зросло на 0,4% [7].

У Франції не дало поширитись кризі жорстке регулювання банків. Державний регулятор не рекомендує банкам видавати кредити, відсоткові виплати за якими будуть перевищувати 1/3 доходів позичальника. Це означає, що у Франції субстандартні кредити, які зумовили кризу у США, неможливі. Закон забороняє банкам навантажувати позичальника кредитами, які явно приведуть його до банкрутства. Якщо це відбувається, то відповідає банк, а не позичальник. Через це банки були дуже обережними у кредитуванні. Зрозуміло, що за таких умов кредитного буму просто не могло бути, тому банківський бізнес ведеться з огляду на пасиви.

IV. Висновки

Державні програми й державна політика Німеччини і Франції показали свою ефективність та дали змогу відносно швидко нейтралізувати вплив кризових явищ на їхню економіку. У передкризові часи фінансові сектори цих держав розвивалися консервативніше, ніж в інших країнах. Банківська система Франції та Німеччини є стійкою, оскі-

льки тут діє жорстке державне регулювання, консервативна політика банків, які не залучалися до спекулятивних операцій і купівлі похідних цінних паперів. Важливою є соціальна спрямованість урядів держав. При стабільно високих доходах і соціальних гарантіях зниження споживчого попиту є неможливим. Таким чином, досвід Франції та Німеччини є актуальним і гідним для наслідування Україною.

Список використаної літератури

1. Глобальна економіка у посткризовий період: тенденції та перспективи. – К.: НІСД, 2012. – 46 с.
2. Бояр А.О. Антикризова політика Європейського Союзу у період 2008–2009 рр.: висновки для України / А.О. Бояр // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 77–92.
3. EU tackles social dimension of economic crisis [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=736>.
4. Габрилевич А.С. Антикризова політика Європейського Союзу: уроки для України [Електронний ресурс] / А.С. Габрилевич. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pmv/2010_1/11%20gabrylevich.pdf.
5. Як подолати вплив міжнародної фінансової кризи: пошуки адекватної економічної політики: аналітична доповідь / за ред. І. Бураковського та В. Мовчан. – Харків: Права людини, 2009. – 74 с.
6. Череп О.Г. Досвід країн Центральної Європи щодо подолання кризи і стабілізації економіки [Електронний ресурс] / О.Г. Череп, Н.В. Сіра. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2011_2_2/35.pdf.
7. Ткачук Т. Шляхи подолання фінансової кризи: міжнародний досвід та перспективи України [Електронний ресурс] / Т. Ткачук. – Режим доступу: http://dissertacia.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=47:2010-06-06-13-14-19&catid=7:2010-06-06-14-43-36&Itemid=16.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013.

Буряк А.П. Антикризисная политика ведущих стран ЕС: уроки для Украины

Проведен анализ показателей развития ЕС во время кризиса и после. Рассматриваются меры антикризисной политики ведущих стран – членов Союза, в частности Германии и Франции. Сформулированы выводы относительно возможностей применения положительного опыта антикризисного управления в Украине.

Ключевые слова: финансовый кризис, антикризисная политика, меры антикризисного управления.

Buryak O. The anti-crisis policy of the leading EU countries: Lessons for Ukraine

The state and certainly main features of development of the banking system of European Union is analysed in a crisis and after crisis period. The indicators of economic development of leaders of concord are examined and monitoring of priorities of anti crisis policy of these countries is carried out.

It is set that the priority measure of economic policy of France and Germany in a crisis period was become by stabilizing of financial market. Attaining this purpose was succeeded due to realization of the repeated capitalization of banks, grant of guarantees, after between bank i credits, to buying actions back of financial institutions by the state, to the change of requirements to the record-keeping for the sake of strengthening of control after the money of banks. A next step was become by the increase of internal demand. For this purpose power decided to decrease taxes and compensations to the treasury. One of the most effective points of the anti crisis program support of motor industry became as the most suffering industry. Other factor of economic renewal was become by the plan of support of workers, accepted for the sake of avoidance of mass liberations. The governments of countries offered to the enterprises to enter a brief working chart and pay for the executed volume of works or exhaust time. Other was paid from the state budget.

Due to realization of the noted measures countries it was succeeded relatively quickly to overcome the consequences of crisis and become on the way of the economy growing. An economic crisis was not able to produce substantial changes in development of these states yet and because in before the crisis times them financial sectors developed more conservative than in other countries. Banking system of France and Germany appeared proof, because hard government control, conservative policy of banks which was not brought over to the speculative operations and purchase of derivative securities, operated here. Important was a social orientation of governments of the states. At stably high profits and social guarantees of decrease in consumer demand is impossible. We discovered thus, that experience of France and Germany was actual and deserving for an inheritance Ukraine.

Key words: *financial crisis, the anti-crisis policy measures of crisis management.*